

Pris 25 kr

Rapportering från branden i Skanör 1885

Det var här på Värnen, norr om kyrkan som den stora branden 1885 började. En kaffepanna glömdes på spisen vilket utvecklades till en katastrof genom den hårda vinden som förde ett gnistregn över till Prästgården. Med Prästgården i brand var staden förlorad i det hårda vädret. Hu-

set till vänster står dock ännu kvar, det är »Blocks hus« vid borgkullen som inte stod i vindriktningen och därför klarade sig.

Träsnitt av A.T. Gellerstedt för Ny Illustrerad Tidning 1867.

Fortsättning på sidan 3.

Bäste medlem

Styrelsen

Calluna behöver förstärkning i styrelsen. Känner du att du har tid att hjälpa till i styrelsen eller en kunskap som kan vara föreningen till nytta, så behöver vi dig i Callunas styrelse.

Hör av dig till ordförande Christian Kindblad,
christian.kindblad@telia.com eller ring 0735-72 46 32.

Visning av Värnen

Vi fortsätta med de populära visningarna av värnen vid Falsterbokanalnalen. Vi besöker ett kulsprutevärn, ett rörskyddsrum och ett större skyddsrum för 24 personer.

Priset är 100 kr för vuxen och 50 kr för barn under 15 år. I priset ingår ett häfte som berättar om »Per Albin-linjen« som den kallas.

Turen tar cirka 2,5 timmar inkl. fikapaus och vi samlas vid kanal-tornet klockan 11:00. Fika tar var och en med.

Datum: 10 juli, 24 juli, 14 augusti, 28 augusti.

Anmälan till: kassor@calluna.nu

Välkomna till en spännande värld under jorden!

Det går att betala dels med swish 1230519470, dels över bankkonto Swedbank 8214-9 693 384 907-4. Vi behöver veta:

- Önskad dag
- Antal vuxna respektive barn
- Telefonnr. om fler än 20 har anmält sig.

Vid varje visning har vi plats för 20 personer. Först till kvarn...

Om färre än sex personer är anmälda till en visning, ställs turen in och avgiften återbetalas.

Vi rättar oss efter myndigheternas krav vad gäller Covid-19 och hoppas att inga hinder tillkommer under sommaren.

Ett ovanligt år med Covid-19 har gått och det fortsätter även under 2021. Vi hoppas att sommaren blir lite mer normal så att vi kan komma igång och börja planera för framtiden.

Medlemsavgift

De flesta har betalt in medlemsavgiften för 2021, men vi vill uppmana alla övriga att också förbli medlemmar,

Avgiften är 200 kronor och sätts in på bankgiro 5470-1248. Vi hoppas att du uppskattar föreningens arbete och vill följa oss i ytterligare ett år.

Årsmötet

Även i år flyttar vi årsmötet till oktober för att förhoppningsvis kunna träffas i verkliga livet.

Mailadresser och föredrag

Många föreningar har börjat med föredrag över nätet. Vi har tyvärr alldeles för få mailadresser till våra medlemmar för att det skall kännas meningsfullt. Alltså: skicka din mailadress till: kassor@calluna.nu

Vi hoppas kunna bjuda in till några föredrag på nätet med hjälp av verktyget Zoom.

Fördelarna är många, vi kan bjuda in medlemmar från andra föreningar och själva bli inbjudna att ta del av intressanta föredrag från föreningar med historisk eller kulturhistorisk inriktning.

Böcker

En ny bok och och flera av våra andra böcker har åter tryckts upp under våren. Se sidan 12.

Styrelsen

Rapportering från branden i Skanör 1885

Sydsvenska Dagbladet Snällposten,
Måndags morgon den 4 maj 1885.

Stor brand i Skanör

En ännu mera omfattande olycka än branden den 22 juli 1874, som lade 30 gårdar i aska har i lördags eftermiddag drabbat vår grannstad Skanör, der en eldsvåda, som under den rådande nordostliga stormen antog väldig omfattning, förstört största delen af den gamla, vid förra branden skonade delen af staden. Första underrättelsen härom motog vi genom ett kort telegram på aftonen, hvilket supplerades af ett utförligare i går förmiddag ingånget telegram, som trycktes och utdelades på offentliga ställen här i staden. Det hade följande lydelse:

»Lördags eftermiddag nedbrunno uti Skanörs norra, vestra och södra delar tillsammans 89 gårdar, deribland prestgård och småbarnsskola; 100 familjer äro husvilla; fastigheterna i allmänhet assureerade i häradernas brandstodsförening, men mycket lågt. Nordostlig storm försvårade släckningen. Elden uppkom i stadens norra utkant genom vårdslöshet. Ingenting räddadt, brist på lifsförnödenheter är känbar.»

Af personer, som i går besökt den brandskadade staden, hafva vi erhållit följande närmare underrättelser om eldsvådans förlopp:

Elden uppstod kl. 4 e.m. i ett hus norr om kyrkan (i det s.k. Klockarestädet) bebodt af arbetskarlen Jöns Jönsson, hvars hustru var sysselsatt med kaffekokning och berättas hafva lemnat elden utan tillsyn, hvarigenom den fått tillfälle att sprida sig till brännbara ämnen i köket och derifrån vidare, så att huset snart stod i låga. Två närgränsande hus, tillhöriga sjömannen Per Jönsson och snickaren Anders Larsson, antändes äfven så hastigt att någon begränsning af elden ej kunde åstadkommas under den rådande starka nordostliga stormen. Från

Extrablad

till

Sydsvenska Dagbladet Snällposten.

Söndagen den 3 Maj.

Skanör nedbrunnet.

(Tel. till Sydsv. Dagbl.)

Skanör den 3.

I går eftermiddag nedbrunno uti Skanörs norra, vestra och södra delar tillsammans 89 gårdar, deribland prestgård och småbarnsskola; 100 familjer äro husvilla; fastigheterna i allmänhet assureerade i häradernas brandstodsförening, men mycket lågt. Ostlig storm försvårade släckningen. Elden uppkom i stadens norra utkant genom vårdslöshet. Ingenting räddadt, brist på lifsförnödenheter är känbar.

Malmö, Förlags-Aktiebolagets tryckeri, 1885.

dessa hus flög elden vidt omkring samt antände först prestgården och sedan ett hus vid Westergatan, der den ena till det andra af de små halmtäckta envåningshusen, från hvilka högst obetydligt af lösboet blot bergadt. Här förstördes äfven ett par större nybyggda gårdar, tillhöriga sjökaptenerne Olof Olsson och Henrik Larsson. Af öfriga brandskadade vid denna gata kunna nämnas: mamsell Kristina Olsson, lotsen Nils Petter Jeppsson, smeden Håkanssons enka, mamsellerna Westerberg, taktäckaren Per Jönsson, sjömannen Assar Rosenström, fyrbiträdet Anders Andersson, sjömannen Truls Andersson m.fl. Från Westergatan gick elden öfver från kapten Henrik Larssons gård till skjut[s]entreprenören Theodor Olsson gård på Mellangatan, der den spred sig både åt norr och söder. I norr blef den efter mycket och vackert arbete begränsad vid Söderlingska gården, som räddades; åt söder gick den ända ner till slagtaren Kaires gård och från denna gick elden mot vinden öfver till södra sidan af Lilla torg, der tre gårdar nedbrunno. Derifrån brusade elden öfver till södra

delen af Östergatan (förr kallad Kungsholmen eller Kåreholmen) och ödelade 13 gårdar jemte några mindre hus. Vidare kastade den sig åter öfver till Mellangatan, der enkefru Mattssons gård antändes samt en mindre, lägre söderut liggande gård, tillhörig fyrmästaren Elias Andersson på Smygehuk. Här blef elden ändtligen begränsad genom stora anstängningar; på boningshuset refs takstolar hvarigenom man räddade uthusbyggnaderna. I stadens södra del kvarstå endast möllaregården och qvarnen samt 6 nybyggda och 1 gammal gård jemte några smärre hus.

Utom de redan nämnda brandskadade kunna nämnas: handl. Åberg, fyrmästare Westerberg, sjökaptenerna Örnberg och Westerberg, Hansson och Niklas Jönsson, lotsarne Berggren och Carl Jönsson, arbetskarlen Jöns Nilsson, stadsfiskalen N. Paulsson, sjömannen Ostberg och Jöns Möller, lotsarna Peter och Johan Andersson, sjömannen Nils Normans och Sev. Knutssons enkor, jordbrukaren Ander Rosenström, fiskaren Chr. Persson enka, enkan Cecilia Persson, jordbrukarne Thomas Hans-

Rapportering från branden i Skanör 1885, forts

son och Anders Svensson, lotsen Hans Svensson, sjömannen Peter Eriksson, enkefru Maria Kjellberg, enkorna Kristina Jönsson och Elise Malmgren och många andra, som det icke är för tillfället möjligt att uppräknas.

Eldsvådan räckte i några få timmar och är naturligtvis ännu icke fullkomligt släckt, enär korsvirket från de nedbrunna husen håller elden ulmande under ruinerna.

Staden eldsläckningsmateriel, bestående af 3 större och åtskilliga mindre sprutor, var i godt stånd och både från Hvellinge och St. Hammar kommo sprutor till hjälp; alla arbetade ifrigt, ehuru den rasande stormen gäckade deras ansträngningar att hejda elden på ett tidigt stadium. Från fregatten »Vanadis« och korvetten »Balder«, som för stormens skull ankrat vid Bredgrund, erbjöds hjälp, som dock afböjdes. Det som bergades af lösören var i det hela obetydligt. Hvad som fanns i prestgården af kyrkans och skolans handlingar sades hafva blifvit räddadt. Deremot förlorade kyrkoheren A. P. Rosén all sin lösegendom.

De husvilla äro till antalet 550, af hvilka största delen fått tillfälligt tak öfver hufvudet hos de icke brandskadade samt i grannstaden Falsterbo. Försäkringarne för det nedbrunna äro: i Oxie, Skytts och Wemmenhögs härader brandstodsföreningen: för fastigheterna 153,400 kr. för lösöret 78,150 kr.; Skandia 5,000 kr. Ett par hus voro oförsäkrade.

Åtskilliga fäkreatur, svin, får, höns och gäss blefvo innebrända. Deremot blef endast en person under släckningsarbetet skadad, nemligen sjökaptenen Nils Möller, som fick sin ena arm ryckt ur led.

För att utfärda ett upprop till allmänheten och mottaga inflytande bidrag bildade sig i går under borgmästaren E. von Mühlenfels ordförandeskap en nödhjelps-

mité, bestående af sjökaptenen O. Olsson, öfverlotsen F. Stjernberg, jordbrukarne T. Olsson och J. Andersson samt snickaren A. Landgren. Deras upprop återfinnes på annat ställe i tidningen.

Landshöfdingen, grefve Wachtmeister och landssekreteraren Krok besökte i går den brandskadade staden. Efter deras återkomst hit på aftonen bildades äfven här en nödhjelpsmité.

Konungen, som af landshöfdingen underrättats om branden, skyndande att i telegram till grefve Wachtmeister uttala sin ledsnad och sitt deltagande. H.m:t stälde på samma gång till landshöfdingens förfogande 400 kronor att bestrida den hjälp som för ögonblicket erfordrades, hvarjemte han begärde att få ytterligare underrättelse om tillståndet i den af olyckan drabbade staden.

Malmö Bogserbolag har genom öfverlotsen kapten Fr. Norberg ställt till Malmö nödhjelpsmités förfogande ångaren F. H. Kockum samt nödigt antal prämar.

I dag på morgonen uppköpas 5,500 portioner mat af olika slag att snarast härifrån afsändas till Skanör.

Norra Skånes Tidning

1885-05-15

I går ett fridefullt och idogt samhälle, hwars innevånare hade sin torftiga bergning och sitt egna hem – idag en askhög, der de få hus som undslupit förödelsten måste inrymma tre stora familjer, som ej mera hafwa något hem och ej weta hwarifrån de skola få sitt dagliga uppehälle, om ej andra människors barmhertighet kommer dem till hjälp. Skriande nöd och djup sorg, en stilla resignerad sorg, sådan den kännes af människor, hwilka haft litet att förlora, men också förlorat allt det lilla, som arbetat för sitt dagliga bröd, mer än nöjda om arbetet till slut äfwen gifwit den en liten lerkolja att bo uti, men som nu hwarken hafwa hem eller bröd, många inte ens arbete.

Sådana woro de första intryck af det ödelagda Skanör, hwilka i går väcktes hos många besökande. Man glömmer aldrig en sådan syn som en brunnen stad dagen efter branden: denna armé af nakna skorstenar, dessa massor af aska och kol, brandlukten, röken, som aldrig will upphöra, berarne af möbler och husgeråd, grupperna af gråtande qwinner, ensamma män som gå tysta omkring bland ruinerne, liksom sökande efter det som ej mera finns. Detta intryck wann snarare i styrka, än förswagades, deraf att det egentligen war så litet elden förderfwat, så litet dessa människor sörjde. För dem war det dock allt. Intrycket skulle twärtom warit förberedt af den besökandes kännedom om det sorgliga tillståndet i denna stad, förberedt dessutom af det ödsliga i dess omgifningar då man nalkades den.

Wi ha lemnat bakom oss Hvellinge gästgifwaregård och Stora Hammars kyrka. Wi ha redan länge på avstånd sett Skanör utan på

Östergatan söderut från rådhusstorget. Husen bakom rådhuset är uppbyggda efter branden 1874.

heden är ödsligare än någonsin. Ett välkommet livgifwande stafage i denna bild är en flock rådjur, fem med sirliga steg trippar längs vägen, nyfiket betraktande vårt åkdon. Kanske är omvexlingen lika kär för dem, som för oss.

Men landtungan breder åter ut sig, windarnes förmåga att pina musten ur jorden blir mindre, åkerfälten taga åter wid, och wi komma de begge städerna allt närmare. Skanör till höger och Falsterbo till vänster. På långt avstånd har Skanör sett rätt inbjudande ut med sin hwita kyrka och fina trädplanteringar; ingenting har påmint om branden. Också är det östra sidan af staden som blifwit skonad. Men wägen för oss fram söder om staden, och wi se liksom en skog af nakna skorstenar, på samma gång wi möta en skjuts med flyttsaker: ett par blåmålade kister, det enda egaren i hasdtigheten kunnat rädda, när elden nådde hans hus, och som han nu för bort från Skanör, sannolikt för att aldrig mera bygga något hus i den staden.

•••

Östergatan norrut med rådhuset och kyrkan i bakgrunden

landtungan och funnit, att höga tornspirer och stora hus med hanseatiska trappgaflar der skulle taga sig förträffligt ut under en skog af skeppsmaster. Wi ha mött åtskilliga personer, som redan olycksplatsen i ögnasigte, wi ha mött länets höfding som tidigt på morgonen rest ditut för att ordna och hjälpa. Han reser i öppen wagn och för sjelf i den bitande stormen sina förträffliga springare. Bygden blir glesare, wi komma allt närmare ned mot hafsbugten. Vägen böjer af till höger utåt landtungan; här är den sista stugan, här har plojen gjort ett sista försök, säkert temligen lönlöst, här widtager heden. Nu är hafwet till nästan det enda som ger tecken till lif; i land blommar wid wäggkanten en förkrympt Salix, för öfrigt den liflösa tomma, gråbruna heden, så långt ögat når. Snart synas en rad telegrafstolpar, och det är redan en omvexlig. En lång förpostkedja, civilisationens budbärare till denna avlägsna vrå af werlden, en nära förbindelse mellan yttersta utkanten och den öfriga delen af vårt land. Ännu fara wi förbi några stugor och några åkerlappar, inhägnade med gården af hafstång. Några träd stå här och der, skälfwande i stormen, och nu blir en hel liten ungskogspark synlig. Den är planterad, och rätt så. Her

måste hwar och en inse, att hwarje utsådd furuplanta är en wälgerning för vårt land. Några magra kor söka bland ljungen efter de första uppspirande grässtråna; när skogen en gång wuxit upp skall i dess skydd gräset gro tätare och fredigare.

Wi se tillbaka öfwer den blåa och hwitskimrande wiken. På dess andra strand ligga boningshusen tätt strödda, och flera kyrktorn spira upp öfwer slätten. Der borta äro rika, bördiga åkrar, här är en fattig, mager hed.

Nu funnus hafwet äfwen till wenster. Wi äro ute på den smalaste delen av landtungan. Här piskar vinden wärre än förut, och

Rapportering från branden i Skanör 1885, forts

Prästgården före branden.

är dyrt, skatterna äro dryga: mer än sex gånger bevillningskronan, och hwar skall det tagas nu? När inte heller sjöfarten går bra, och så man mister det lilla en har i land, då är det snart intet hopp mer. Skanör har varit en fredlig och bra by, men nu ser det ut, som om man inte skulle kunna hålla sig här längre.»

Sådan är den allmänna stämningen i detta hänseende, för så hwidt de lotsar, fiskare, sjömän och jordbrukare med hwilka jag talat, gåfwo ett riktigt uttryck af densamma. Det är samma känsla

Hwad som befrämjade eldens oerhörd häftiga spridning war inte blott den häftiga stormen, som jagade lågorna från stadens norra del rakt ner i den nu brunna sidan, utan äfwen det byggnadssätt som Skanör och hela Skåne af gammalt varit användt. Husen af korswirke och ler, taken af halm, stundom spån. Icke ett enda af de brunna husen bar tegel eller plåttak. Jag hörde en erfaren man säga, att Skanörs brand bara varit en tidsfråga. Lerwäggarna hafwa ej bättre motstånd hettan än att de öfwerallt ligga fullständigt i grus och aska.

•••

En fråga slutligen som man allmänt gör: kommer manne Skanör att återuppbyggas?

I Skanör tror man icke på någon Phønix. Dertill känner man, som jag redan flere gånger antydt, alltför väl den hårda nödwändighet som länge stått förintelse i perspektiv för den fordom så blomstrande staden. »Wore det icke för jorden skull«, hörde jag yttras. »komme ej många hus att byggas upp igen«. »Men den som eger en jordlapp will ogera sälja den för underpris, och han får ingenting betaldt för jorden utan hus till; så nog bli väl en del uppbygda. Lusten är icke stor. Jordbruket lönar sig dåligt för de långa transporternas skull. Allting

som säger en gammal man att han står vid gravens brädd, han må nu använda det eller det hjälpmedlet mot sin ålderdomssvaghet.

Till allmänheten!

Skanör har i lördags natt åter drabbats af en svår olycka derigenom att 89 gårdar nerbrunnit och omkring 100 matlag blivit husvilla. Byggnaderna voro lågt brandförsäkrade och då elden hastigt till följd af den starka stormen spred sig bland de halmtäckta byggnaderna, omöjliggjordes nästan all bergning af lösören och matvaror.

För att förebygga verklig hungersnöd bland de brandskadade hafva undertecknade ledamöter uti i dag utsedd nödhjälpskomité ansett nödigt vädja till den allmänhet, som oberörd af olyckan vill och kan räcka en hjälpsam hand, och genom bidrag antingen af matvaror eller penningar, lindra den hotande nöden.

Skanör den 3 Maj 1885.

Emil von Mühlensfels,
borgmästare

Joh. Åberg,
f.d. handlande

O. Olsson,
sjökapten

F. Stjernberg,
öfverlots

Thr. Ohlsson,
jordbrukare

J. Andersson,
jordbrukare

A. Landgren,
snickare

Upprop till Sveriges Folk!

Under den starka storm, som herskade lördagen den 2:dre i denna månad, hemsöktes staden Skanör af en häftig vådeld, som inom några timmar lade 89 gårdar i aska och beröfde omkring 550 af dess idoga invånare tak öfver huvudet. Knappast mera än tio år hava förflutit sedan staden till följd af vådeld hemsöktes af en liknande olycka, hvars utsträckning dock var så stor, som den senast timade, och den del af staden, som då blef skonad, ligger nu förstörd af elden, som under ruinerna begravt frukten af många under årtal på hafvet mödosamt förvärvadt välstånd. Den häftiga stormen, i förening med husens byggnadssätt, omöjliggjorde räddning, och de stackars husvilla offren för eldens härjningar är berövade nästan allt, till och med medlen för hungerns stillande. En stor del af de brandskadade hade visserligen försäkrat sina hus och delvis äfven lösören, men beklagligen så lågt att de komma att lida betydande förluster.

Med kännedom om den offervilighet, som i nödens och farans stund alltid karakteriserat Sveriges folk, samt lifligt ömmande för den stora olycka, som drabbat detta lilla idoga samhälle, hvars flesta manliga invånare under kamp med farorna på havet hemta bergning åt sig och de sina, och som i sedligt hänseende intager ett bland alla Sveriges städer synnerligan framstående rum, hafva undertecknade bildat en komité för insamling af »bidrag till de brandskadade i Skanör« och vända sig nu till allmänheten med bön om hjälp åt de nödlidande. Välvil-

liga bidrag af penningar torde benäget öfverlemnas till någon af undertecknande. ledamöter af komitén, som ställt sig i förbindelse med lokalkomitén i Skanör, hvilken senare efter bästa urskiljning rättvisligen kommer att fördela inflytande gåfvor bland de nödlidande. Inneslutande vårt upprop uti allmänhetens välvilja, erindra vi endast om, att den rikes gåfva och den fattiges skärf väger lika tung i barmhärtighetens vågskål, ävensom att snar hjälp är den bästa hjälp.

Gotth. Wachmeister
landshöfding.

L. Cronsiöe
rådman, f.d. borgmästare i
Skanör

Joh. Lindh
handlande

S. Axelsson
handlande

N. J. Ohlsson jun.
handlande

Fr. Norberg
överlots

Kommentar

Artikeln ovan från Norra Skånes Tidning publicerade två veckor efter branden. Det var inget ovanligt att nyheter tog så lång tid. Dels kom tidningarna inte ut varje dag, utan ofta bara två gånger per vecka, dels klippte man och klistrade från andra tidningar. Artikeln hade redan publicerats i Sydsvenskan några dagar efter branden, men jag har den alltså från Norra Skåne. Den publicerades även i flera andra tidningar bl. a. Svenska Dagbladet.

Christian Kindblad

Folk på Näset förr

Tant Agda och söndagsskolan.

Denna artikel i serien Folk på Näset förr handlar om en kvinna som för tre generationer näsetbor var lika känd som borgmästare Torslow eller kyrkoherde Pfaff och som troligen var mera allmänt omtyckt än den dåtida maktens herrar på Näset. Fröken Agda Hallin. "Tant Agda" för näsets söndagsskolebarn.

I mitten av 1950-talet förde Missionsföreningen Betel en tynande tillvaro i sin lokal på Östergatan i Skanör. Men en varsamhet fungerade väl, som den gjort i många, många år. Varje söndag under skolåret höll fröken Agda Hallin söndagsskola där, med barn vars föräldrar ofta själva som barn på ett enkelt sätt undervisats om Jesus och gudomen i honom.

Vid mitten av 1800-talet seglade sjökaptен Dyberg från Skanör ofta med gods längs den svenska Östersjökusten till Stockholm och åter. I huvudstaden kom han i kontakt med den rosenianska väckelsen och hörde själv flera gånger Carl Olof Rosenius predika.

Ehuru han själv ännu icke fått visshet om barnaskap hos Gud, tänkte han, att hans moder och syster, som vore bosatta i Skanör, skulle bli lyckliga, om de fingo höra det glada budskapet.¹

Rosenius religiösa ståndpunkt var pietismens. Trots att Rosenius skarpt kritiserade den svenska kyrkan, stannade han i hela sitt liv kvar i detta samfund. Men det var det fromma livet i den lilla gruppen av troende, det lilla bönemötet, eller med tidens ord *konventikeln*, som stod hans hjärta närmast.

Hos kaptен Dyberg var tanke och handling ett. Han övertalade helt enkelt brittiska och utländska bibelsällskapets företrädare i Stockholm,

¹ Citatet ur skriften (1931) *Skanörs Missionsförening BETEL 1881–1931. Sid 5. Den korta historiken om Betels verksamhet på Näset bygger huvudsakligen på uppgifter i denna skrift.*

Anders Ljungberg, att följa med till Skanör för att sprida evangelium i sitt hus och på Näset. Ljungbergs vistelse på Näset blev kortvarig men efter hans tid började kaptен Dybergs syster att hålla korta möten i sitt hem. Detta såg statskyrkans herde Johan Friberg inte på med blida ögon. Konventiklar ... och hållna av en kvinna! Med vår tids sätt att se måste nog sägas att de nytroende under flera årtionden blev illa sedda av kyrkoherde Friberg och hans efterträdare Pfaff och så smått trakasserade av statskyrkans mest trogna. Men många andra borgare i Skanör med Falsterbo tog vid den här tiden också de nytroende i försvar och småningom blev deras mera fria religiositet allmänt accepterad.

Först i början av 1870-talet hade de nytroende blivit så många att de kunde köpa ett mindre hus vid Västergatan och däri inreda en liten möteslokal. Men efter några år blev denna lokal för liten och år 1881 köpte man in en tomt på Östergatan på vilken man lät byggmästaren Thelander i Trelleborg uppföra det missionshus som tant Agda ännu på 1950-talet höll söndagsskola i. Missionsförenings nya hus stod färdigt redan på hösten 1881 och gav föreningen ny kraft och ett ökande antal troende.² Skanörs Missionsförening BETEL bildades samma år.

Tiden från tidigt 1900-tal till i slutet av 1930-talet måste nog anses ha varit missionsföreningens bästa tid. Betel torde ha inrättat sin söndagsskola redan på 1870-talet och möten med barn på söndagarna ägde i en obruten rad rum i församlingens regi fram till tant Agdas på 1950-talet. Redan 1925 hade en av söndagsskolefröknarna varit Agda Hallin, femtiotalets tant Agda. Det är troligt att hon varit verksam i

² Betel, egentligen Bêt El, är hebreiska och betyder ordagrant Guds plats.

söndagsskolan redan tidigare. När missionsföreningen Betel firade sitt femtioårsjubileum 1931 gick över åttio barn i söndagsskolan. Och Agda Hallin var så klart en av ledarna.

Jubileumsåret 1931 hade församlingen sextiofem medlemmar.³ Och verksamheten stod i zenit. Först och främst genom religiösa sammankomster; bönestunder, förkunnelsemöten och vuxendop. Men även föredrag med skioptikonbilder om främmande länder och folk, helst om verksamheten på världens missionsfält. Man höll enkla välgörenhetsauktioner eller anspråklös underhållning i form av sång och musik i regel, så gott det nu gick, framförd av församlingens egna förmågor.

Författaren till denna artikel var ett av de barn som på 1950-talet gick i Agda Hallins söndagsskola. I min familj hade både min mor och min moster på 1920-talet gått i hennes söndagsskola. Och det hade min kusin också gjort några år före mig. Med utgångspunkt i för länge sedan skrivna minnesanteckningar, skall jag nu avslutningsvis skildra ett möte i tant Agdas söndagsskola.

Missionshuset på västra sidan av Östergatan, helt nära Rådhus-torget, är vitkalkat. Det har fyra regelbundet satta flaggfönster. Fönstrens nedre tredjedel är täckta av tunna och omsorgsfullt veckade, vita bomullsgardiner. Dörren och fönstren är brunmålade. Mellan dörren och det första fönstret sitter ett litet skyltskåp med sadeltak för den krympande församlingens meddelanden. Det är målat i samma mörkt bruna färg som husets snickerier.

Utifrån hade missionshuset sett ut som vilket hus som helst i den lilla staden, men inuti var byggnaden som en kyrka, tyckte jag som barn. Hela bottenplanet var ett enda stort

³ Alltså, uppskattningsvis omkring en femtedel av syskonstädernas vuxna befolkning.

rum. De fyra gatufönstren motsvarades av fyra likadana mot gården. På båda sidor om mittgången stod smala gråmålade bänkar med höga ryggar och stoppade sitsar klädda med vinröd plysch. Bänkarna gav ledigt sittplats för upp mot nittio personer och många fler hade trängts med de troende på dem när församlingen hade varit som störst och föreningens många aktiviteter hade varit öppna för alla. Mellan bänkarna ledde en gång fram till podiet i salens bortre ände. Längst fram på det stod en fin ekfanerad orgel med två manualer och många stämmor. Den brukade jag och de andra söndagsskolebarnen, under tant Agdas överseende fingra lite på efter mötet. Under podiet, till vardags täckt av träskivor, fanns Betels ganska stora och djupa dopbasäng. Barnen var alltid nyfikna på den, någon sådan fanns inte i stora kyrkan och det var som bassängen stod för något oförklarligt, mystiskt.

Tidigt på höstterminen och sent på vårterminen satt tant Agda med sina barn i stora salen, men under den kalla årstiden fick söndagsskolan hålla till i ett litet bönerum åt gården som man kunde gå in i genom en dörr längst fram i salen. Tant Agda hade genast efter frukost de kallaste dagarna gått från sitt lilla hus på Västergatan till Betels och eldat på i bönerummet. När jag och de andra barnen denna söndag kom in dit dånade elden i den höga järnkaminen och dragluckan skramlade. Det var varmt i rummet men isblommorna på fönstren hade inte smält. När alla har satt sig frågar tant Agda var och en lite om hur de mår, om syskon och om vad de gjort under veckoslutet. När alla barnen fått uppmärksamhet och sitter lugna tar hon upp en sång.

*Tryggare kan ingen vara
Än Guds lilla barnaskara.
Stjärnan ej på himlafästet,
Fågel ej i trygga nästet.*

*Gläd dig då, du lilla skara,
Jacobs Gud skall dig bevara.
För hans vilja måste alla,
Fiender till jorden falla! 4*

Efter sången berättar tant Agda om det förlorade lammet och om hur Jesus letade efter det tills han fann det. Hon håller under berättelsens gång i sin slitna bibel men det var länge, länge sedan hon hade behövt slå upp Lukas för att få stöd för minnet. Sedan talar hon lite med barnen om att var och en av dem kan bli lite av en god herde för andra. Kanske bara genom att låta den som står utanför vara med att leka på skolgården. Så sjunger hon med barnen den sång som jag tyckte om mest av alla.

*Jesus älskar alla barnen,
alla barnen på vår jord.
Vit och gul och röd och svart,
Gör detsamma har Han sagt,
Jesus älskar alla barnen på vår jord!*

När barnen så till sist med tant Agda läst Herrens egen bön är söndagsskolan slut. Men före det att barnen tar avsked av tant Agda samlas de runt henne i stora salen vid ett litet gråmålat skrivbord till höger om podiet. I skrivbordets vänstra låda har var och ett av barnen sin grå premiebok. Det är egentligen ett litet häfte med åtta blad. Bladen har några enkla teckningar och förtryckta ramar med bibelställen angivna under ramarna. Efter varje söndagsskola tar tant Agda fram ett ark med färgglada klistermärken som passar till bibelställena ur skrivbordets högra låda, river av några märken och ger ett till varje barn. Varje gång säger hon "Var så god" och barnet bockar eller niger och säger »Tack så mycket«. Under

4) Denna andliga sång skrevs av Lina Sandell-Berg mitten av 1800-talet och gavs ut för första gången 1855 i sångboken *Andeliga Daggdroppar*. Den har sex verser. I tant Agdas söndagsskola sjöng barnen fem: 1-3, 5 och 6. Sången inflöt i 1937 års psalmbok.

den tomma ramen nummer sexton står idag »Det förlorade fåret, Luk. 15 1-7« och »Minnesvers: Jag är den gode herden. Joh. 10:11« Och den lite suddiga bilden visar hur den gode herden just funnit sitt får och räcker ut sina armar efter det.

Till sist bör följande sägas. Tant Agda blev mycket gammal och höll söndagsskola så länge hon orkade. Jag hoppas att hon nu är salig hos den Gud som hon så vänligt och förstående tjänade under lång tid.

Lars Melin

Den som har något att komplettera bilden av Agda Hallin med, får gärna höra av sig:

lars.andreas.melin@gmail.com

Vägnamn del 4.

Med början i numret av *På Ljungen* 75, berättar vi under vinjetten »Gatu- och vägnamn« om bakgrunden till varför våra lokala gator och vägar heter som de heter.

Som underlag använder vi två publikationer Vellinge kommuns Stadsarkitektkontor gett ut, 1993 respektive 1996. Författare till dessa historiskt viktiga dokument är eldsjelen Lars Dufberg från Falsterbo. Det är alltså ur dessa vi plockar informationen nedan. God läsning! *Urval av Ola Freij.*

Fanjunkarevägen, Kämpinge

Inom »Kämpingeheden«. Fanjunkare Sigfrid Johansson vid Kronprinsens Husarregemente i Malmö var den förste som 1937–38 byggde ett sommarhus vid vägen. Huset finns fortfarande kvar i familjens ägo vid den väg som fick sitt namn efter den förste ägarens militära titel.

Fasangatan, Skanör

Namnet återfinns redan på 1882 års stadsplan för Skanör. Gatan begränsade enligt planen ett torg som sträckte sig upp till Norregatan, mellan Stora Mellangatan och Westergatan.

Fiddeledet, Falsterbo

Vägen är belägen alldeles vid det södra »leddet« från Fiddevången ut till betesmarkerna. Leddet var en öppning med grind i den tångvall som åtskilde Fiddevången från betesmarkerna söder därom. Tidigare kallades vägen för Nya Fyrvägen enligt Järnvägsbolagets plan.

Fiskaregränd, Skanör

Kallad så efter fiskaren Karl Larsson (1857–1958) från Svarte (»Ka'l Svarte«) som bodde där från 1883 till sin död. Karl Larssons hus var därefter under några år bibliotek och används nu för utställningar. Huset ägs av Vellinge Kommun.

Flommensträtet, Falsterbo

Inom Fiddevången. Efter det närbe-

lägna vattenområdet med namnet Flommen. Flommen är ett egenamn, att alltså tala om »Flommar-na« är felaktigt. En trolig föregångare till Flommen är Lyktekärret.

Flygarevägen, Höllviken

Inom »Höllvikstrandsområdet« och »Trelleborgsområdet«. Efter Fritz Flygare som, genom inköp i början av 1890-talet av en gård i Räng, kom över det skogs- eller ljungskifte på Skanörs Ljung inom vilket vägen är belägen. Vid Flygarevägen ägde och drev hans döttrar, de båda systrarna Anna och Ebba Flygare, »Pensionat Örnäs« som uppfördes på 1920-talet.

Fredrik Pers hejdeväg, Skanör

Efter landområdet »Fredrik Pers hejda«, mellan Skanörs Nyvång och Falsterbo Vång, uppkallat efter en tidigare ägare. Området kallas ibland även »Tobakshejdan» eftersom tobak under en kort period försöksodlades där.

Fricks väg, Ljunghusen

Inom »Ljungskogens Strandbad«. Vägen – som leder från Stjärnplan till stranden – är uppkallad efter Carl Gilius Frick, ägare till förutvarande Frick och Frick Försäkringsbyrå i Malmö. Frick – som 1915 ägde en fastighet om nära ett hektar

Fädriften. Ur Skåneköpmän 1924: C. Åkesson & Co, Falsterbo. Firma i specerier och kolonialvaror, glas och porslins samt järnvaror, etablerad 1919.

inom området – var en av de fyra drivande krafterna vid återupprättandet av Ljungskogsbolaget efter konkursen vid början av 1920-talet. De övriga tre var representanter för familjerna Bergh, Olofsson och Sjögren, som även de fått ge namn åt vägar inom området.

Fritidsvägen, Höllviken

Inom »Kungsmarken«. Vägen är belägen inom ett kommunägt område med små fritids- eller kolonistugor. Områdets fortbestånd var under 1970- och 1980-talen i farozonen, ett nytt område planerades vid Rängs Sand för att ersätta det gamla som skulle användas för andra ändamål. Opinionens tryck blev dock för starkt och det gamla området fick bibehålla sin karaktär.

Fyrvägen, Falsterbo

Vägen som leder från järnvägsstationen ut till fyren, kallades Hansavägen enligt Järnvägsbolagets plan.

Fädriften, Falsterbo

Gatan hette ursprungligen Mellangatan på sträckan mellan nuvarande Skoltorget och stadsplanegränsen i väster enligt 1882 års

Stadsplan för Falsterbo. Namnet Fädriften gällde då bara på sträckan från stadsplanegränsen åt väster till Flommen. På Fädriften drevs kreaturen ut varje morgon och hem igen varje kväll efter dagens bete på de öppna betesmarkerna, som begränsas i öster av Falsterbo Västervångs och Nyvångs tångvall. Bytet av namnet Mellangatan mot Fädriften skedde på 1960-talet och av praktiska skäl.

Gallehejdvägen, Falsterbo

Inom Falsterbo Vång. Efter sex stycken »Gallehejdor« inom vången. Namnet på markområdet kan ha uppkommit av att marken var ofruktbar, beroende på grundvattnets mycket låga pH-värde, marken hade »gått i gall«.

Gallåkersvägen, Skanör

Inom Skanörs Store Vång. Efter markområdet »Gallåkrarna«, omfattande »Långgallåkersskiftet« och »Litengallåkersskiftet«.

Gamleväg, Höllviken

Utmed östra gränsen för »Gamla Höllviken«. Vägen följer till större delen gränsen mellan Stora och Lilla Hammars byars ägor. Någon annan förklaring till namnet än hänsyftningen på dess ålder har inte kunnat hittas.

Pensionat Örnäs vid Flygarevägen i Höllviken.

Ginstvägen, Ljunghusen

Inom »Ljungskogens Strandbad«. Flera sorters ginst förekommer i vilt tillstånd. Vanligast bland dessa är hos oss harginst eller har-ris (*Cytisus scoparius*).

Greifswaldssträtet, Falsterbo

Uppkallad efter staden Greifswald i norra Tyskland. Greifswald var en av de Hansastäder som hade koncessionsområde eller »fith« i Falsterbo. Greifswalds fith anses ha legat i trakten där Greifswaldssträtet är beläget.

Grumhöjesträtet, Falsterbo

Inom Falsterbo Nyvång. Efter »Grumshögarna«, bildade av avfallet vid sillrensning före saltningen i tunnor under medeltiden. Spår av grumshögarna finns väster om strätet och där kan man fortfarande

Villa Tallarna vid Fyrvägen i Falsterbo

finna sillfjäll i marken. Här antas även »grumbodarna« – där »grumkarlarna» beredde biprodukter av sillavfallet – ha legat.

Gråbrödersvägen, Falsterbo

Efter gråbrödermunkarna (Fransiskanerorden), en av munkordnarna på Falsterbonäset under medeltiden. Norra delen av Gråbrödersvägen hette tidigare Danzigervägen enligt Järnvägsbolagets plan. Gråbröderna skall enligt traditioner ha haft ett kloster invid vad som nu heter »Lilla Kålhagen« inom Falsterbo Golfklubbs bana.

Gottåkravägen, Ljunghusen

Inom »Gottåkräljungen«, ett »ljungstycke« som hörde till »Gottåkragården«. Gården återfinns ca 250 meter från vägskälet Räng – Kämpinge på vägen från Kungstorp.

Callunas bokutgivning

Ny bok på gång om krig och beredskap på Näset

Näset under Krig och i Beredskap.

Boken handlar om hur folket på Falsterbonäset levde under 1900-talets två världskrig och under tiden mellan krigen. Men världskrigens händelser skymtar bara vid horisonten. Berättelsen handlar först och främst om hur dessa skrämmande konflikter, med massdöd, förödelse och långt gående politiska konsekvenser över världen, påverkade näsetbornas vardag.

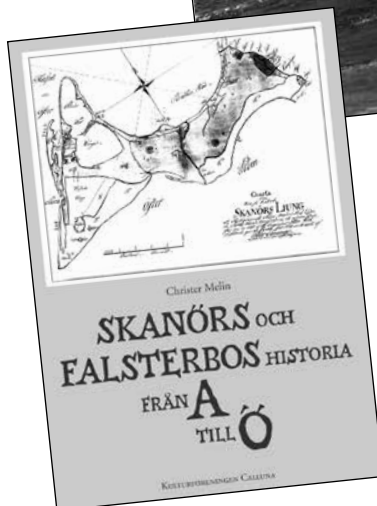
Boken har två perspektiv. Den handlar om hur världskonflikterna genom den svenska statens åtgärder kom att påverka och förändra Näset: Per Albin-linjen och Falsterbokanalerna kan tas som exempel. Boken handlar också om hur världskriget och den politiska vinden i tiden mellan dem påverkade skanörarna och falsterboiterna i deras attityder och vardagshandlingar. Vanligt folk under krig och i beredskap. Hamstrade Näsets husmödrar livsmedel när nöden var stor i vårt land 1917? Var Spanska sjukan svår på Näset? Hur kunde det komma sig, att den svenska extremhögern kunde vara så stark just på Näset under mellankrigstiden? Höll far i huset gris i lönndom vid tiden för nazitysklands överfall på Ryssland? Kunde man verkligen spela golf i Falsterbo när luftvärnet gav eld? Vilka roller spelade slaktare Bror Persson, kustuppsyningsman Svensson, söndags-skolefröken Agda Hallin ... och många andra under beredskapstiden?

Inga näsetbor som nämns i boken är påhittade. Allt som händer i berättelsen har hänt i Skanör med Falsterbo under första världskrigets tid, i mellankrigstiden och under andra världskrigets beredskap. Hur märkligt, roande eller otroligt det än är.

Lars Melin

Ett litet urval

På Ljungen ges ut av
KULTURFÖRENINGEN
CALLUNA

Styrelse

Christian Kindblad
Ola Freij
Roy Larsson
Marie Omnell Persson
Gunilla Jerndell
Carin Lindberg

Redaktör

Christian Kindblad

Ansvarig utgivare
Carin Lindberg
Stjärndalavägen 26
236 34 Höllviken

Grafisk form

Christian Kindblad

Tryck

Holmbergs, Malmö

Adress

Christian Kindblad
Kulturföreningen Calluna
Kungsgatan 27 A
212 13 Malmö

Callunas e-post & hemsida
kassor@calluna.nu
www.calluna.nu

Medlemskap

Sätt in 200 kr på vårt konto
bankgiro 5470-1248

Tidningen utkommer
med 3 nummer per år.

Återge gärna våra artiklar
men ange alltid källan.

Ljung, Calluna vulgaris

KULTURFÖRENINGEN
Calluna
DÅ OCH NU PÅ LJUNGEN